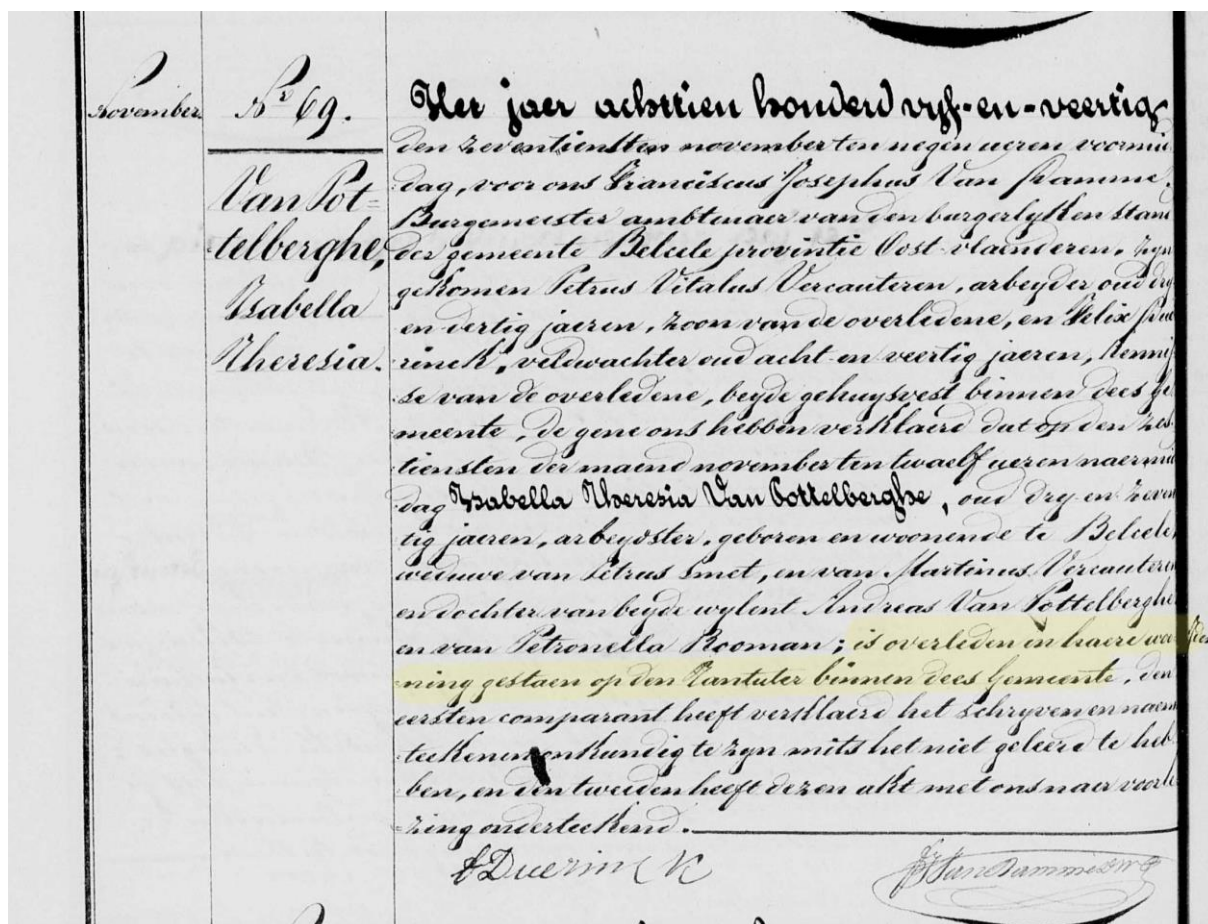

Op zoek naar “cabaret Tantuter” en zijn uitbaters.

Isabella Van Pottelberghe sterft “op den tantuter”

Op zondag 16 november 1845 rond twaalf uur 's middags overlijdt de 73-jarige Isabella Theresia Van Pottelberghe “in haere wooning gestaen op den tantuter”. Zo heeft Franciscus Josephus Van Damme, de burgemeester van Belsele dat opgeschreven in de akte van overlijden¹ die hij de dag nadien heeft opgesteld.

overlijdensakte van Isabella Theresia Van Pottelberghe

Op het detailplan nummer 2 in de Atlas der Buurtwegen² van Belsele uit hetzelfde jaar 1845, staat het “cabaret Tantutter” getekend op de percelen 49 en 50 langs chemin n°4, de “Cleem en Hoog straet”. Tegenover het cabaret begint de “Kruys straet”, chemin n°6. Dat is te zien op het linker kaartje hieronder. Ook Philippe Chrétien Popp tekent “Tantutter Cab.” op dezelfde plaats op zijn kadasterkaart³ die is uitgegeven tussen 1842 en 1879 (kaartje rechts).

¹ Rijksarchief van België, overlijdensakte van Isabella Theresia Van Pottelberghe; Belsele Burgerlijke stand: overlijdensakten 11475 / 0_0005 1837-1850, scan 213.

Het rijksarchief van België is online te raadplegen op <https://search.arch.be/nl/>. Om de gedigitaliseerde documenten zelf te kunnen lezen heb je een (gratis) account nodig.

² zie: geoportal.oost-vlaanderen.be, tabblad Mobiliteit

³ zie: <https://uurl.kbr.be/1038322>

Al veel eerder stond er een gebouw op die plaats. Dat bewijst het rode rechthoekje aan de T-kruising van twee wegen op het stukje van de Ferraris-kaart⁴ dat hieronder is afgebeeld⁵. Die kaart is getekend tussen 1771 en 1778. Of het toen al om een herberg ging is uit de legenda bij de Ferraris-kaart niet op te maken, maar de waarschijnlijkheid is groot. Dat zal verder blijken.

Ter vergelijking hierbij een detail uit de actuele kadastrakaart⁶ van dezelfde omgeving. De plaats waar de Tantutter heeft gestaan ligt nu aan het pleintje waar de Eikenlaan uitkomt in de Marktstraat, op het perceel B113d, huisnummer 193. Bij de vergelijking van de kaartjes

⁴ Tussen 1771 en 1778 leidde Joseph Jean François graaf de Ferraris op last van keizerin Maria Theresia en keizer Jozef II het opstellen van de zogeheten Kabinetskaart (*Carte-de-Cabinet*) van de Oostenrijkse Nederlanden, aan de hand van opmetingen en waarnemingen ter plaatse. Die werden uitgevoerd door artilleristen van de “École des mathématiques du corps d’artillerie des Pays-Bas autrichiens de Malines”. De gebruikte schaal was 1:11.520. (bron: Wikipedia)

⁵ zie: <https://kbr.be/nl/kaart-van-ferraris/>

⁶ zie: eservices.minfin.fgov.be/ecad-web/#/

van Popp en de Atlas der Buurtwegen met de kadasterkaart, valt op hoe taai de indeling van de percelen al bijna 180 jaar heeft stand gehouden.

Moest Isabella terugkomen, ze zou de omgeving nog moeilijk herkennen. In 1845 zag het er compleet anders uit dan nu. De wegbeschrijvingen en de detailplannen van de Atlas der Buurtwegen geven daarover nogal wat informatie. De meest nabije stenen constructie was de “Tantutterbrug” over de Molenbeek. De Hoogstraete, die nu Eikenlaan heet, was tot halverwege de twintigste eeuw een aarden dreef tussen bossen. Wie in 1845 de weg volgde, passeerde volgens de detailplannen 2, 5 en 8 van de Atlas geen enkel gebouw. Een paar honderd meter van de weg af, in de Marinswegel (sentier n° 64), stond op perceel 78 de hoeve van Marin Verberckmoes (naar wie de wegel is genoemd). Ook nu nog staat daar het enige gebouw in die wegel. Het deel van de Marktstraat tussen Ossenhoek en Tantutter heette Molenwegel, een pad van amper een meter breed die in de Atlas de kwalificatie “sentier” (voetpad) nummer 46 kreeg. Over het ganse traject op detailplan 2 staan een paar boerderijen en enkele huizen. Aan de weg van de Tantutter naar Puivelde vond je de eerste huizen aan de bocht ter hoogte van de Antheuniswegel. De Kruysstraet (“chemin n°6”) was wel tien meter breed, maar van verharding was waarschijnlijk geen sprake. In Puivelde, toen nog geen zelfstandige parochie, stond geen kerk, maar deed sinds 1801 een kapel dienst als hulpkerk⁷.

Bij de Atlas der Buurtwegen horen een aantal tabellen waarin alle percelen worden beschreven die aan een weg liggen. Daar lees je dat in 1845 cabaret Tantutter in bezit was van Pierre Antoine Boeyé. De vroegere burgemeester van Belsele⁸ (van 1829 tot 1835), was dus Isabella’s huisbaas. De Atlas noemt hem een rentenier uit Sint-Niklaas. Als je wat dieper in de kadastragegevens⁹ van Popp duikt, zie je dat de familie Boeyé heel wat eigendommen bezat over heel het Waasland en ook daarbuiten. Popp somt er 119 op.

⁷ zie: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Puivelde>

⁸ Werner Smet, "Kijk op Groot-Sint-Niklaas" (deel 2), uitgeverij Ten Bos, 1983

⁹ https://poppkad.ugent.be/poppkad_namenregister1.php

PLAN DE DÉTAIL N° 2.

Tableau des Propriétaires des Parcelles attenantes aux Chemins.

NUMÉROS des parcelles au plan de détail.	INDICATIONS D'APRÈS LE CADASTRE.					N° du tableau indicatif supplémentaire.
	LIEU-DIT DE la situation de ces parcelles.	SECTION.	N°.	NOMS, PRÉNOMS, QUALITÉ ET DEMEURE des propriétaires.	NATURE DE culture.	
116	Exterken	B.	118	De Graeve, Jean, rentier, à Belsele	Plantie	"
117	"	"	118 bis	Willems, François, boulanger, à S. Nicolas	"	"
118	"	"	116	Se même	"	"
119	"	"	113	Boeyé, Pierre Antoine, rentier à S. Nicolas et consortes	Maison & Place	534
120	"	"	113 bis	Se même	"	535
121	"	"	112	Boeyé, Pierre Antoine, rentier, à S. Nicolas	Jardin	533
122	"	"	111	Se même	Plantie	532
123	"	"	109	Willems, François, boulanger, à S. Nicolas	"	"

De Tantutter is in 1841 in bezit gekomen van Pierre Antoine Boeyé, toen de nalatenschap van de laatste heer van Puivelde, Frans-Eugeen de Beelen, openbaar is verkocht¹⁰.

“Op den tantutter” is een formulering in de overlijdensakte waarbij men op het eerste gezicht zou denken dat de naam in gebruik was voor de hele omgeving rond de herberg aan de samenkomst van twee straten; dat de naam dus op meerdere huizen slaat. Op geen van de oude kaarten echter zijn in de directe omgeving andere woningen te zien. Dat bleek al hierboven. Bij een beetje dóórzoeken komen nog andere elementen boven water, waardoor de conclusie vrijwel zeker wordt: Isabella Theresia woonde “in” de Tantutter, was er de cafébazin en is er overleden.

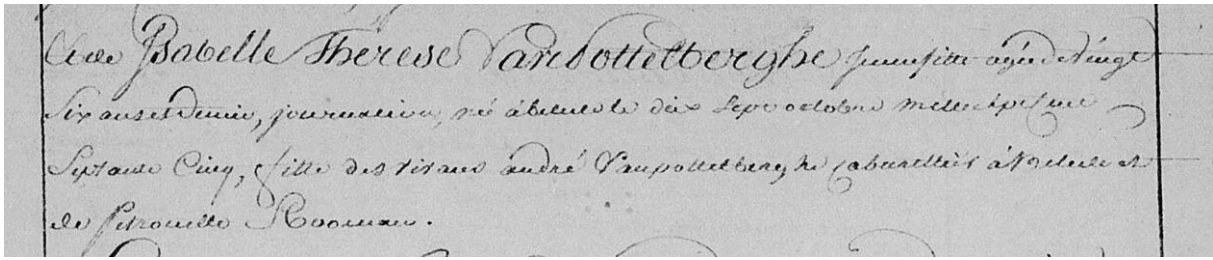
André Van Pottelberghe, “cabarettier” in de Hoogstraete

Isabella Theresia Van Pottelberghe is twee keer getrouwd; de eerste keer in de Franse tijd met de vijf jaar jongere Pierre Jean François Smet. Het huwelijk¹¹ had plaats in Belsele op 10 Floréal in het tiende jaar van de Franse Republiek. Volgens de gregoriaanse kalender schreef men dan 30 april 1802. Hieronder volgt een afbeelding van vier regels uit die akte met de identificatie van Isabelle Thérèse.¹²

¹⁰ *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen*, door Frans De Potter en Jan Broeckart uitgegeven 1864-1870

¹¹ Rijksarchief van België, huwelijksakte van Pierre Jean François Smet en Isabelle Thérèse Van Pottelberghe, Belsele, Burgerlijke stand: huwelijksakten 97530 / 0_0004, 1796-1803, scan 307

¹² De transcriptie van deze identificatie in de huwelijksakte is: “...et de Isabelle Thérèse Vanpottelberghe jeunefille agée de vingt six ans et demie, journalière, née à Belcele le dix sept octobre mille sept cent septante cinq, fille des vivants André Vanpottelberghe cabarettier à Belcele et de Petronille Rومان.”

In vertaling: "...en van Isabelle Thérèse Vanpottelberghe jongedochter van zesentwintig en half jaar, dagloonster, geboren in Belcele op zeventien oktober zeventien honderd vijf en zeventig, dochter van de (nog) levenden **André Vanpottelberghe herbergier in Belcele** en van Petronille Rومان."

Op het trouwfeest van zijn oudste dochter in 1802 komen we hier André Van Pottelberghe tegen, de waard van de Tantutter. André is dan bijna 62 jaar¹³. Petronille¹⁴, zijn vrouw, is vijf jaar jonger. Na Isabella Theresia kregen André en Petronille nog drie dochters: Anna Judoca in 1778, Joanna Catharina in 1781 en Maria in 1784. De enige zoon Josephus werd in 1783 geboren. Met vier dochters in zijn café zal André waarschijnlijk geen gebrek aan klanten gehad hebben.

Terloops, "maire" Sigenitz, de toenmalige burgemeester van Belsele, vergist zich een dag in de geboorte van Isabella Theresia. Ze is wel gedoopt op 17 oktober 1775, maar volgens de latijnse akte¹⁵ van diezelfde datum, ondertekend door pastoor P(aul) Peacock, is ze "natam heri" (gisteren geboren), dus op 16 oktober 1775.

Nog geen vier jaar later is Isabelle al weduwe. Haar man François Smet overleed op 16 april 1806 in een hospitaal in Gent als "conscrit de l'an 9", of dienstplichtig soldaat in het Franse leger uit de lichtung van het jaar 9 (van de republikeinse kalender). Hij was nog geen zesentwintig jaar. De doodsoorzaak was een waterhoofd. "Hydrocéphale" staat er in zijn overlijdensakte¹⁶. Daarin wordt opnieuw de gregoriaanse kalender gebruikt, die op nieuwjaar van dat jaar (1806) onder het regime van de dan al tot keizer gekroonde Napoleon I Bonaparte, terug was ingevoerd.

Ruim vier maanden eerder, op 2 december 1805 versloeg Napoleon in de Drie Keizersslag bij Austerlitz de legers van de Oostenrijkse keizer en de Russische tsaar. Heeft François Smet daar een hoofdwonde opgelopen?

Kinderen van dit koppel heb ik niet teruggevonden. Het is best mogelijk dat ze getrouwd zijn kort voor zijn vertrek naar het leger en dat Isabelle haar man daarna niet meer levend heeft teruggezien. Door de grote afstand, de kosten en de praktische problemen bij het transport

---

¹³ Rijksarchief van België, doopakte van Andreas Van Pottelberge, Belsele (Sint-Niklaas), parochie Sint-Andreas en Sint-Ghislenus Parochieregisters. Doopakten, 1056_000_00119_000_0_0001, 24/06/1706 - 29/12/1746, scan 119.

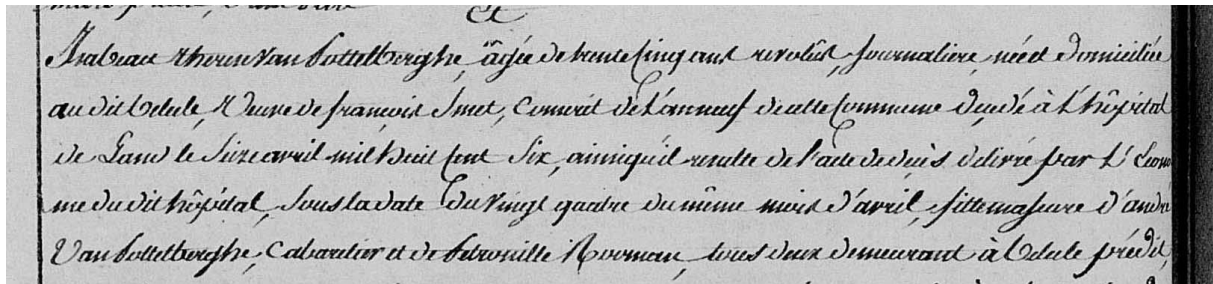
¹⁴ Rijksarchief van België, doopakte van Anna Petronilla Rومان, Sint-Niklaas, parochie Sint-Niklaas, Parochieregisters. Doopakten, 9000_000_00082_000_0_2202_r_a, 02/01/1740 - 30/12/1757, scan 73.

¹⁵ Rijksarchief van België, doopakte van Isabella Theresia Van Pottelberghe, Belsele (Sint-Niklaas), parochie Sint-Andreas en Sint-Ghislenus Parochieregisters. Doopakten 1056_000_00121_000_0_0001 02/01/1775 - 30/09/1797 scan 7.

¹⁶ Rijksarchief van België, overlijdensakte van François Smet, Belsele Burgerlijke stand: overlijdensakten 11472 / 0_0005, 1797-1808, scan 306

van een lijk in een tijd waarin bewaring bijna ondenkbaar was en kar en paard het snelste vervoermiddel, zal het lichaam van François Smet in Gent begraven zijn. Isabelle heeft haar man waarschijnlijk ook dood niet meer teruggezien.

Na vijf jaar weduwschap hertrouwt Isabeau Thérèse op 3 april 1811 met Martin Vercauteren. Ter vergelijking met de eerste, hieronder ook haar identificatie uit de tweede huwelijksakte¹⁷.

Vertaald staat hier: “Isabeau Thérèse Van Pottelberghe, vijfendertig jaar oud, ontvoogd, dagloonster, geboren en gehuisvest in het genoemde Belcele, weduwe van François Smet, dienstplichtige van het jaar negen van deze gemeente, overleden in het hospitaal van Gent op zestien april achttienhonderd en zes, zoals blijkt uit de akte van overlijden afgeleverd door de econoom van genoemd hospitaal, op datum van de vierentwintigste van dezelfde maand april, meerderjarige dochter van André Van Pottelberghe, herbergier en van Petronille Rooman, beiden wonend in voornoemd Belcele”

Er¹⁸ staat nog eens dat ze, nu Isabeau Thérèse genoemd, de dochter is van “cabaretier” André Van Pottelberghe; de bevestiging dat hij herbergier is. Zes jaar later op 30 juli 1817 overlijdt hij, zevenenzeventig jaar oud, in zijn huis in de “Hoogstraete”¹⁹. Nog een aanwijzing in dezelfde richting. Hoogstraat was tot in de tweede helft van de vorige eeuw de naam voor wat nu Eikenlaan heet. Waarschijnlijk had André het café al overgenomen vóór de dood van zijn vader Pieter Frans Van Pottelberge in 1781²⁰. Met die datum komen we dicht bij de tijd

¹⁷ Rijksarchief van België, huwelijksakte van Martin Vercauteren en Isabeau Thérèse Van Pottelberghe, Belsele, Burgerlijke stand: huwelijksakten 97810 / 0_0006 1804-1828 scan 93

¹⁸ Transscriptie van de afbeelding: “Isabeau Thérèse Van Pottelberghe, agée de trente cinq ans revolût, journalière, née et domiciliée au dit Belcele, veuve de François Smet, conscrit de l’an neuf de cette commune décédé à l’hôpital de Gand le seize avril mil huit cent six, ainsi qu’il resulte de l’acte de décès délivré par l’économe du dit hôpital, sous la date du vingt quatre du même mois d’avril, fille majeure d’André Van Pottelberghe, cabaretier et de Petronille Rooman, tous deux demeurant à Belcele prédit.”

¹⁹ Rijksarchief van België, overlijdensakte van André Van Pottelberghe, Belsele Burgerlijke stand: overlijdensakten 11473 / 0_0005 1809-1822, scan 214.

²⁰ Rijksarchief van België, overlijdensakte van Petrus Franciscus Van Pottelberge, Belsele (Sint-Niklaas), parochie Sint-Andreas en Sint-Ghislenus, Parochieregisters. Overlijdens- en begrafenisakten, 1056_000_00133_000_0_0000_r, 18/11/1766 - 21/03/1795, scan 34.

waarin de Ferraris-kaart getekend is. André is trouwens geboren²¹ in 1740. Als de landmeters in de streek rondtrekken voor de opmetingen die tot de Ferraris-kaart moeten leiden, is hij een volwassen man. Het gebouw dat daar te zien is, was dus hoogstwaarschijnlijk al café Tantutter.

Anna Van Pottelberghe en Gillis De Blende

Isabelle, die in 1845 in de Tantutter overlijdt, had misschien al rond 1800, met haar tweede man Marten Vercauteren, de zaak overgenomen. Marten was al zes jaar eerder gestorven op 13 maart 1839 “op de Hoogstraet in zijne woning”²². Hun dochter Anne Françoise is in het vak gebleven, maar of dat in de Tantutter was, is twijfelachtig. Ze is in 1839, ruim anderhalve maand nadat haar vader was overleden, getrouwd²³ met Egide (Gillis) François De Blende uit Sinaai. Ze kregen een kroostrijk gezin van acht kinderen.

Pieter Frans Van Pottelberghe (1715 – 1781)	x	Judoca Dooghe (1712 – 1783)
André Van Pottelberghe (1740 – 1807)	x	Anne Petronelle Rooman (1745 – 1824)
Isabelle Thérèse Van Pottelberghe (1775 – 1845)	x	Marten Vercauteren (1771 – 1838)
Anne Françoise Vercauteren (1817 – 1880)	x	Egidius Franciscus De Blende (1814 – 1884)
Josephus Benedictus De Blende (1844 – 1880)	x	Clementina De Vos (1842 – 1906)

overzicht van de personen die in dit verhaal een rol spelen

De vierde in de rij in 1844 was Josephus Benedictus, mijn overgrootvader langs moederszijde. Anne Françoise sterft op 2 augustus 1880 om elf uur in de voormiddag, 63 jaar oud, na een vruchtbaar leven waarin ze acht kinderen heeft gebaard. Haar man gaat nog dezelfde dag het overlijden aangeven in het gemeentehuis van Belsele. In de akte²⁴ schrijft burgemeester Rogman dat de overledene “tapster” was en gestorven is “in hunne woning gestaan alhier aan het gehuchte Puyvelde”.

Amper drie weken na de dood van zijn moeder, sterft ook Josephus Benedictus “in hunne woning gestaan alhier aan de kruisstraat”. Hij is 35 jaar geworden. Uit zijn overlijdensakte²⁵ blijkt dat ook zijn vrouw Clementina De Vos “tapster” was.

De verwijzingen bij Anne Françoise Vercauteren en bij haar zoon Josephus Benedictus geven eerder de indruk dat ze een café openhielden in de Kruisstraat en niet meer de Tantutter. Het blijft dus de vraag tot wanneer die heeft bestaan en wanneer het gebouw is gesloopt.

---

²¹ Rijksarchief van België, doopakte van Andreas Van Pottelberge, Belsele (Sint-Niklaas), parochie Sint-Andreas en Sint-Ghislenuus Parochieregisters. Doopakten, 1056_000_00119_000_0_0001, 24/06/1706 - 29/12/1746, scan 119.

²² Rijksarchief van België, overlijdensakte van Martinus Vercauteren, Belsele; Burgerlijke stand: overlijdensakten 11475 / 0_0005, 1837-1850, scan 59

²³ FV Regio Land van Waas; Publicaties; burgerlijke stand, huwelijksakte van Egidius Franciscus De Blende en Anna Francisca Vercauteren; Belsele (BS-HUW) V-1920.

²⁴ Rijksarchief van België, overlijdensakte van Anna Francisca Vercauteren; Belsele, Burgerlijke stand: overlijdensakten; 12530 / 0_0280; 1871-1880; scan 507.

²⁵ Rijksarchief van België, overlijdensakte van Josephus Benedictus De Blende; Belsele Burgerlijke stand: overlijdensakten; 12530 / 0_0280; 1871-1880; scan 508.

En de naam “Tantutter”?

Ik heb een aantal pogingen ondernomen om in historische woordenboeken de betekenis of de oorsprong van de naam “Tantut(t)er terug te vinden. Het is ook mogelijk dat het woord een eigennaam is of een verbastering ervan. Om dat na een paar eeuwen nog op te sporen, ligt niet voor de hand. Mij is het niet gelukt. Het is misschien een interessante kluit voor een heemkundige vereniging.

Etienne Van Haevermaet